

AKO NAKLADAŤ S VEDĽAJŠÍMI ŽIVOČÍŠNYMI PRODUKTMÍ Z VOĽNE ŽIJÚCEJ ZVERÍ

Praktický manuál pre užívateľov poľovných revírov a poľovníckych hospodárov

Slovenská poľovnícka komora, Štefánikova 10, 811 05 Bratislava

Poľovníci na Slovensku lovia ročne viac ako 200 000 tisíc kusov raticovej zveri. Niekoľko desiatok tisíc kusov ročne zahynie vplyvom dopravných nehôd na cestách či železniciach, pôsobením predátorov, pytliačiacich psov, pod rukami pytlakov, či úhynu na nákazlivé choroby. Ak si uvedomíme, že na našom území máme viac ako 1 800 užívateľov poľovníckych revírov, tak zistíme, že každý z nich musí v priemere odstrániť napr. kožu, hlavy a ratice v množstve približne 111 kusov raticovej zveri v jednom poľovníckom revíri. V niektorých poľovníckych revíroch s vyššími stavmi zveri však poľovníci lovia 300, 500, či až 1 500 kusov raticovej zveri. Z tohto dôvodu sú nútení túto situáciu zvládnuť.

Je poľutovania hodné, že v médiách sa čím ďalej viac objavujú fotografie tzv. kadáverových jám, ktoré prevádzkujú užívatelia revírov s cieľom zbavenia sa pozostatkov z ulovenej zveri, ktorá bola spracovaná členmi poľovníckej organizácie. Aj z tohto dôvodu sme pristúpili k tomu, aby sme vám, užívateľom poľovníckych revírov, na jednom mieste priblížili legislatívne správne a možné nakladanie s vedľajšími živočíšnymi produktmi. Vzhľadom na škody spôsobené zverou sú užívatelia nútení loviť viac zveri. Zdá sa, že hranicu možného odstrelu sme už dosiahli, avšak následne nás výsledky z danej poľovníckej sezóny prekvapia. V poľovníckej sezóne 2023/2024 bol odlovený taký počet diviačej zveri, ako bol odlovený v sezóne 2020/2021, keď sa africký mor ošipaných vyskytoval len na východnom Slovensku. Dnes aj napriek tomu, že máme už viac ako 2/3 územia zaradenej v niektorej zo zón - nárazníkovej, vysokorizikovej, infikovanej, je odstrel vysoký. Pokiaľ sme schopní ísť a kedy narazíme na strop v odstrelе raticovej zveri? A čo potom? To sú otázky, ktoré budeme musieť spolu vyriešiť.

Táto príručka má užívateľom poľovníckych revírov a ďalším záujemcom o túto problematiku ozrejmiť, ako narábať s vedľajšími živočíšnymi produktmi, či môže dochádzať k zakopávaniu jednotlivých častí tiel ulovenej alebo uhynutej lesnej zveri, jej orgánov, či je ich možné ponechať na jednom mieste v revíri, aké sú nariadenia Európskeho parlamentu, Rady, či národnej legislatívy.

Autori

VEDĽAJŠIE ŽIVOČÍŠNE PRODUKTY (VŽP) Z VOĽNE ŽIJÚCEJ ZVERI

- vývrh - žalúdok, črevá, pohlavné orgány,
- nejedlé VŽP - hlava, koža, končatiny od päťového klbu a zápästného klbu po ratiče, mliečna žľaza,
- trofej,
- celé telá zveri uhynutej, strhnutej alebo inak usmrtenej.

Životné procesy prebiehajúce v ekosystémoch majú svoje prirodzené pravidlá a sú na seba závislé. Jedným z týchto procesov je aj lov zveri, ktorý odpradáva vykonávali predátori a neskôr aj človek. S vývojom ľudskej spoločnosti do prirodzených pravidiel ekosystémov začal človek vnášať svoj pohľad a požiadavky, ktoré z hľadiska jeho fungovania a pri ich striktnom uplatňovaní nie sú preň vždy prospešné. Našťastie pri zavádzaní týchto požiadaviek do legislatívneho rámca pre lov zveri a narábanie s VŽP si bol zákonodarcu toho vedomý a stanovil v obmedzenej miere, kedy sa tieto prísne legislatívne požiadavky vzťahujú na voľne žijúcu zver a kedy nie.

Pôsobia tieto fotografie dostatočne odpudzujúco, aby ste si uvedomili, že takto sa to jednoducho nerobí? Ak ste si povedali ANO, tak veríme, že patrite k uvedomelým poľovníkom, ktorí nikdy nič takéto nerobia a neznepríjemňujú svojou činnosťou verejnosti pobyt v prírode.

1. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 z 21. októbra 2009, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodnených produktov neurčených na ľudskú spotrebu

S cieľom predchádzať rizikám pochádzajúcim z volne žijúcej zveri, by sa predpisy ustanovené v tomto nariadení mali vzťahovať na telá alebo časti tiel zvierat s podozrením z nakazenia prenosným ochorením. Ich zahrnutie do rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia by však nemalo mať za následok povinnosť zberu a odstraňovania tiel volne žijúcej zveri, ktorá uhynula alebo bola ulovená vo svojom prirodzenom životnom prostredí.

Ak sa dodržiavajú osvedčené poľovnícke postupy, vnútornosti a ostatné časti tiel volne žijúcej zveri sa môžu bezpečne odstrániť na mieste. Tieto postupy znížovania rizika sa už v členských štátoch v praxi uplatňujú a v niektorých prípadoch sa zakladajú na kultúrnych tradíciách alebo vnútroštátnych právnych predpisoch, ktorými sa reguluje poľovníctvo.

Z nariadenia ES č. 1069/2009 Hlava 1 kapitola 1 oddiel 1 článok 2 odsek 2 písmeno a) až c)

Toto nariadenie sa nevzťahuje na:

- celé telá alebo časti volne žijúcich zvierat okrem volne žijúcej zveri, pri ktorých nie je podozrenie z nákazy alebo postihnutia ochorením prenosným na ľudí alebo zvieratá s výnimkou vodných živočíchov dopravených na breh na komerčné účely;
- celé telá alebo časti volne žijúcej zveri, ktoré nie sú po zabíjaní sústredené v súlade s osvedčenými poľovníckymi postupmi bez toho, aby bolo narušené nariadenie (ES) č. 853/2004;
- VŤP z volne žijúcej zveri a mäsa volne žijúcej zveri uvedené v článku 1 odstavce 3 písmeno e) nariadenia (ES) č. 853/2004;

Komentár

Na vývrh a uhynuté volne žijúce zvierat sa však vzťahuje nariadenie o VŤP:

- ak je v oblasti nariadená eradikácia chorôb (napr. besnota, KMO, AMO...) alebo je u zveri podozrenie na prenosné ochorenie (napr. cysticercóza), vtedy sa na odstránenie usmrteného zvierat vzťahuje nariadenie o VŤP a takéto zvierat alebo jeho časti musia byť neškodne odstránené príslušným užívateľom poľovného revíru ako materiál kategórie 1 v spracovateľskom závode – kafilérii alebo podľa rozhodnutia orgánu veterinárnej správy.

Táto povinnosť je ustanovená aj v § 63 ods. 6 zákona o poľovníctve - užívateľ poľovného revíru je povinný zabezpečiť pri šírení nebezpečnej nákazy likvidáciu uhynutej zveri podľa osobitných predpisov.

Pokiaľ je zver ulovená v blízkosti intravilánu, VŤP by nemali byť v žiadnom prípade ponechané v jeho blízkosti, rovnako tak nie v blízkosti ciest, turistických chodníkov a to v prípade, keď u zveri nie je podozrenie na prenosné ochorenie a legislatíva ich ponechanie v revíri umožňuje. Rovnako aj zrazená alebo predátormi strhnutá zver, u ktorej nie je podozrenie z prenosného ochorenia môže byť ponechaná v revíri.

2. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 z 29. apríla 2004, ktorým sa ustanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu

Vzhľadom na prípadné riziká pre potravinový reťazec, by sa na VŤP z volne žijúcej zveri malo toto nariadenie vzťahovať len do tej miery, do akej sa právne predpisy v oblasti hygieny potravín uplatňujú na uvádzanie takejto zveri na trh a týka sa činností uskutočňovaných v prevádzkárňach na nakladanie so zverinou. Okrem toho by sa toto nariadenie malo vzťahovať na VŤP určené na výrobu poľovníckych trofejí s cieľom predchádzať rizikám pre zdravie zvierat vyplývajúcim z týchto vedľajších produktov.

V právnych predpisoch Spoločenstva, najmä v nariadení EP a Rady (ES) č. 853/2004 z 29. apríla 2004, ktorým sa stanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu (ďalej len „nariadenie (ES) č. 853/2004“), sa tiež ustanovujú pravidlá nakladania s mäsom a VŤP z volne žijúcej zveri. Týmto pravidlami sa rovnako ukladá povinnosť vyškoleným osobám, poľovníkom, zodpovedať za predchádzanie riziku šírenia ochorenia.

3. Zákon č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

\$ 19 ods. 9 písm. a)

Poľovnícky hospodár je povinný navrhovať opatrenia užívateľovi poľovného revíru potrebné na zabezpečenie riadneho poľovníckeho hospodárenia, ochrany zverí a jej zachránny, ochrany poľovného revíru, zamedzenie škôd na zverí a divine a škodám spôsobeným užívaním poľovného revíru, zabezpečenie starostlivosti o zver v čase núdze a realizáciu nariadených veterinárnych opatrení a zverozdravotných opatrení a vyžadovať od užívateľa poľovného revíru plnenie prijatých opatrení.

\$ 26 ods. 1 písm. g)

Užívateľ poľovného revíru je povinný vykonávať veterinárne opatrenia vydané podľa osobitného predpisu²³⁾ a predložiť požadované vzorky pri monitoringu alebo veterinárnom vyšetrení zvierat alebo živočíšnych produktov podľa pokynov orgánov veterinárnej starostlivosti.

\$ 63 ods. 3

Usmrtená zver, ktorá bola nájdená na nepoľovných plochách alebo zranená zver, ktorá prebehla alebo preletela na nepoľovné plochy, patrí užívateľovi najbližšieho poľovného revíru. Ak ide o zver, ktorá je zároveň celoročne chráneným živočíchom, užívateľ najbližšieho poľovného revíru zabezpečí oznámenie nálezu takejto zverí príslušnému orgánu ochrany prírody, ktorý určí spôsob ďalšieho nakladania s ňou podľa osobitného predpisu^{32a)}.

\$ 63 ods. 6

- užívateľ poľovného revíru je povinný zabezpečiť pri šírení nebezpečnej nákazy likvidáciu uhynutej zverí podľa osobitných predpisov.

4. Vyhláška č. 148 MPRV SR, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a o použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné krmné účely

\$ 3 Mŕtve zvieratá možno zakopať, ak:

- sa v jame po vykopaní neobjaví spodná voda,
- je pozemok vzdialený najmenej 500 m od najbližšieho vodného toku/nádrže,
- mŕtve zvieratá je zakopané do takej hĺbky, aby bola výška navrstvenej zeminy najmenej 1 m do úrovne terénu,
- je mŕtve zvieratá zakopávané v obale, musí byť v obale, ktorý sa v zemi neškodne rozloží,
- telo mŕtveho zvieratá je ošetrované dezinfekčným prostriedkom.

\$5 (1)

Odstániť materiál kategórie 1 a materiál kategórie 2 spálením alebo zakopaním na mieste možno len pod úradným dozorom veterinárneho inšpektora⁷⁾ a s jeho súhlasom.

\$5 (2)

Odstániť spálením alebo zakopaním na mieste možno len materiál

- kategórie 1 – uhynuté prežuvavce,
- kategórie 2 – uhynuté ošipané, uhynutú hydinu, uhynuté vodné živočíchy a uhynuté farmové zvieratá.

\$5 (3)

Odstániť materiál zakopaním podľa odsekov 1 a 2 na mieste možno, ak sú splnené požiadavky

\$ 3 a ak:

- je pozemok, na ktorom sa má mŕtve zvieratá zakopať vo vlastníctve vlastníka alebo držiteľa mŕtveho zvieratá alebo má písomný súhlas vlastníka pozemku,
- vlastník alebo držiteľ mŕtveho zvieratá má potvrdenie veterinárneho lekára, že mŕtve zvieratá nemalo žiadnu prenosnú chorobu uvedenú v osobitnom predpise⁶⁾.

\$ 6 (1)

Odstániť materiál kategórie 1 uvedený v osobitnom predpise⁵⁾, materiál kategórie 2 a materiál kategórie 3 spálením alebo zakopaním na mieste možno len pod úradným dozorom veterinárneho inšpektora s jeho súhlasom, ak nemožno zabezpečiť ich odstránenie podľa požiadaviek osobitného predpisu¹³⁾.

\$6 (2)

Odstániť materiál podľa odseku 1 možno, ak je minimálne riziko pre zdravie zvierat a verejné zdravie, ako aj pre životné prostredie za predpokladu, že také miesto sa nachádza v dostatočnej vzdialenosti, ktorá umožní príslušnému orgánu zabezpečiť ochranu pred ohrozením zdravia zvierat a verejného zdravia, ako aj životného prostredia.

\$6 (3)

Na odstránenie materiálu kategórie 1, materiálu kategórie 2 a materiálu kategórie 3 spálením alebo zakopaním musia byť splnené požiadavky podľa § 5 ods. 4 až 7.

5. Zákon o veterinárnej starostlivosti č. 39/2007 Z. z. v znení neskorších predpisov

§ 8 ods. 3 písm. e)

Regionálna veterinárna a potravinová správa (RVPS) nariaďuje a zrušuje opatrenia na základe skutočností zistených pri výkone svojej pôsobnosti alebo pri podozrení z vážneho alebo bezprostredného ohrozenia zdravia zvierat alebo zdravia ľudí produktmi živočíšneho pôvodu chorobami uvedenými v prílohách č. 1, 3 až 5 a chorobami podľa osobitného predpisu^{29a)} krmivami alebo VŤP alebo pri ohrození bezpečnosti potravín živočíšneho pôvodu, ak sa týkajú individuálne určených právnických osôb a fyzických osôb v jej územnej pôsobnosti.

§ 14 ods. 2

Ak to okolností pripadu vyžadujú, najmä ak existuje riziko ohrozenia zdravia zvierat, zdravia ľudí alebo ak je to potrebné z hľadiska ochrany zvierat alebo ak existuje podozrenie, alebo ak sa zistilo porušovanie povinností alebo nedodržiavanie požiadaviek ustanovených týmto zákonom a všeobecne záväznými právnymi predpismi vydanými na jeho vykonanie alebo osobitnými predpismi³⁾ veterinárny inšpektor bezodkladne nariaďi vhodné opatrenia na ochranu zdravia zvierat, zdravia ľudí alebo ochranu zvierat alebo opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie bezpečnosti produktov živočíšneho pôvodu.

ZHRNUTIE Z USTANOVENÍ PLATNEJ LEGISLATÍVY

Na vývrh a uhynuté zvierata sa vzťahuje nariadenie o VŤP: Ak je v oblasti nariadená eradikácia ochorenia (napr. besnota, KMO, AMO...), vtedy sa na odstránenie usmrteného zvierata vzťahuje nariadenie o VŤP a **takéto zvierata musí byť odstránené príslušným užívateľom poľovného revíru** ako materiál kategórie 1 v spracovateľskom závode – kaflérii (§ 63 ods. 6 zákona o poľovníctve - užívateľ poľovného revíru je povinný zabezpečiť pri šírení nebezpečnej nákazy likvidáciu uhynutej zveri podľa osobitných predpisov).

Platná legislatíva sa nevzťahuje na celé telá alebo ich časti - VŤP pochádzajúce z ulovenej zveri, pri ktorých nie je podozrenie z nákazy alebo postihnutia chorobou prenosnou na ľudí alebo zvieratá, teda môžu zostať v poľovnom revíri v súlade s osvedčenými poľovníckymi postupmi (vyvrhnutie na mieste ulovenia alebo na mieste s vhodnými podmienkami) bez stanovenia špecifických podmienok ich ošetrovania. Užívateľ poľovného revíru je povinný zabezpečiť pri šírení nebezpečnej nákazy likvidáciu uhynutej zveri podľa osobitných predpisov. Uhynutá poľovná zver, ktorá bola nájdená na nepoľovných plochách, patrí užívateľovi najbližšieho poľovného revíru.

Pokiaľ je zver ulovená/uhynutá v blízkosti intravilánu, VŤP by nemali byť ponechané v jeho blízkosti, rovnako tak nie v blízkosti ciest, turistických chodníkov a podobne. Zrazená alebo predátormi strhnutá zver, u ktorej nie je podozrenie z prenosného ochorenia, môže byť ponechaná v revíri.

V polovnom revíri dochádza ku zakopávaniu jednotlivých častí tiel voľne žijúcej zveri, konkrétne orgánov uhynutej zveri na presne určenom mieste. Je toto konanie v súlade s platnými normami a zákonmi? Ak áno, aké podmienky musia byť splnené?

ODPOVEĎ:

Platná legislatíva sa nevzťahuje na celé telá alebo ich časti (VŽP) pochádzajúce zo zveri, pri ktorých nie je podozrenie z nákazy alebo postihnutia chorobou prenosnou na ľudí alebo zvieratá, teda môžu zostať v polovnom revíri v súlade s osvedčenými poľovníckymi postupmi (vyvrhnutie na mieste ulovenia alebo na mieste s vhodnými podmienkami) bez stanovenia špecifických podmienok ich ošetrovania.

Taktiež na uhynuté zvieratá, pri ktorých nie je podozrenie z nákazy alebo postihnutia chorobou prenosnou na ľudí alebo zvieratá (zrazené motorovým vozidlom, úhyn z hladovania, poranenia šelmami, niektorých parazitóz), sa nevzťahuje platná legislatíva a nie sú stanovené špecifické požiadavky manipulácie a odstraňovania tiel. **Poľovníci však musia splniť akékoľvek dodatočné požiadavky členského štátu, v ktorom sa poľovačka uskutočňuje, a najmä dovoliť monitorovanie určitých rezidui a látok v súlade so smernicou 96/23/ES.**

Orgán veterinárnej správy pri riešení nebezpečných nákaz môže užívateľovi polovného revíru nariadiť neškodné odstránenie VŽP v kaflérii alebo zakopaním. Spôsob zakopania je ustanovený vo vyhláske č. 148/2012.

Ak je teda v oblasti nariadená eradikácia choroby alebo je podozrenie z nákazy alebo postihnutia chorobou prenosnou na ľudí alebo zvieratá, vtedy sa na odstránenie usmrtenej voľne žijúcej zveri a uhynutej zveri vzťahuje nariadenie o VŽP a takáto zver musí byť odstránená príslušným užívateľom polovného revíru v súlade s platnou legislatívou.

Je možné v súlade s platnými normami a zákonmi uhynutú zver úmyselne ponechať na voľnom priestranstve (lese)? Ak áno, aké podmienky musia byť splnené?

ODPOVEĎ:

Na uhynutú voľne žijúcu zver sa vzťahuje nariadenie o VŽP, ak je v oblasti nariadená eradikácia choroby (napr. besnota, KMO). Takéto nariadenie vydáva rozhodnutím príslušná RVPS alebo ho nariadi úradný veterinárny lekár podľa § 14 ods. (2) zákona č. 39/2007 o veterinárnej starostlivosti. Vtedy sa na odstránenie uhynutej zveri, usmrtenej chorej zveri, VŽP z takejto zveri vzťahuje nariadenie o VŽP a táto musí byť odstránená príslušným užívateľom polovného revíru ako materiál kategórie 1 (čl. 8 Nariadenie EP a Rady (ES) č. 1069/2009, materiál kategórie 1 - voľne žijúce zvieratá, ak sú podozrivé z nakazenia chorobami prenosnými na ľudí alebo zvieratá) v spracovateľskom závode – kaflérii a nesmú byť ponechané v polovnom revíri. Táto povinnosť je ustanovená aj v § 63 ods. 6 zákona č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve - užívateľ polovného revíru je povinný zabezpečiť pri šírení nebezpečnej nákazy likvidáciu uhynutej zveri podľa osobitných predpisov.

Uhynutá zver ponechaná v revíri na krmné účely pre voľne žijúce zvieratá:

Nariadenie (ES) č. 1069/2009 umožňuje použiť aj uhynutú zver na krmné účely pre voľne žijúce zvieratá.

Článok 18

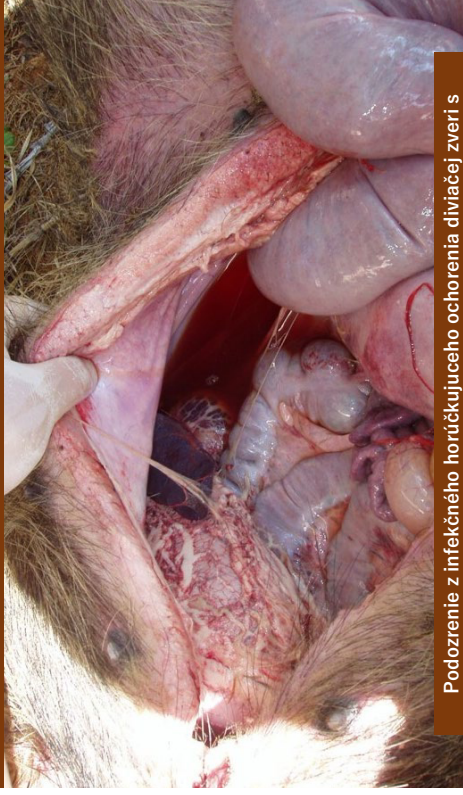
Osobitné krmné účely 1.

Odcýlné od článkov 13 a 14 môže príslušný orgán povoliť za podmienok, ktorými sa zabezpečuje primeraná kontrola rizík pre verejné zdravie a zdravie zvierat, zber a použitie materiálu kategórie 2, ak pochádza zo zvierat, ktoré neboli utratené alebo neuhynuli v dôsledku choroby alebo podozrenia z choroby prenosnej na ľudí alebo zvieratá, a materiálu kategórie 3 na krmienie: e) voľne žijúcich zvierat;

Teda ak sa uhynuté hospodárske zvieratá alebo voľne žijúca zver podozrivá z nákazlivého ochorenia, ktorých sa týka platná legislatíva, nechajú v polovnom revíri na krmné účely pre voľne žijúce zvieratá, môže to byť len so súhlasom príslušnej regionálnej veterinárnej a potravinovej správy.

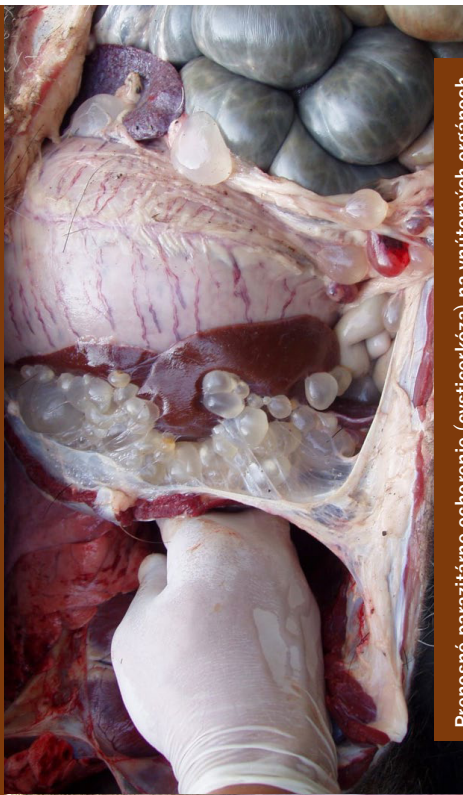
Ak sa nájde uhynutá poľovná zver bez podozrenia z nákazy, môže sa nechať v polovnom revíri pre krmné účely.

V KTORÝCH PRÍPADOCH **MUSÍTE**
NEŠKODNE ODSTRÁNIŤ VŽP

Podozrenie z infekčného horúčkujuceho ochorenia diviacej zverí s
nahromadenou svetlou krvavou tekutinou v telovej dutine.

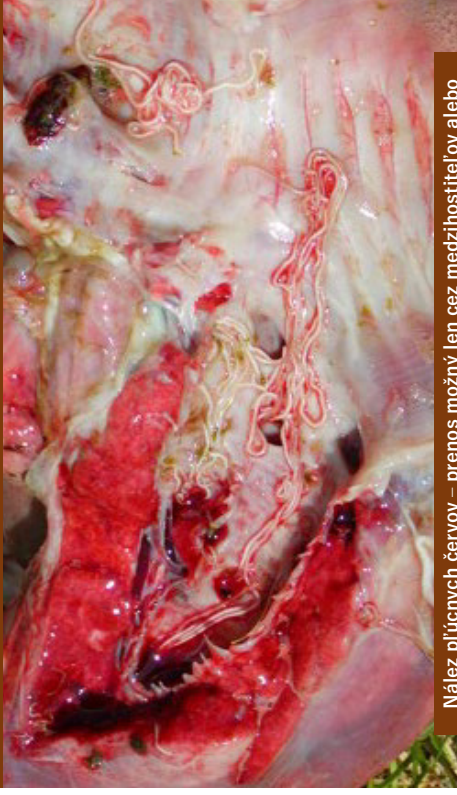
V KTORÝCH PRÍPADOCH **MUSÍTE**
NEŠKODNE ODSTRÁNIŤ VŽP

Prenosné parazitárne ochorenie (cysticercóza) na vnútorných orgánoch.

V KTORÝCH PRÍPADOCH **NEMUSÍTE**
NEŠKODNE ODSTRÁNIŤ VŽP

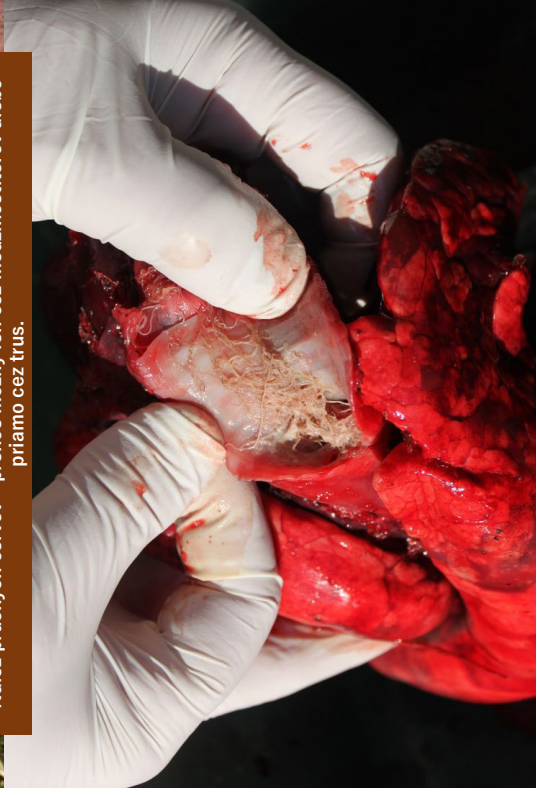

Nález pľúcnych červov – prenos možný len cez medzihostiteľov alebo
priamo cez trus.

V KTORÝCH PRÍPADOCH **NEMUSÍTE**
NEŠKODNE ODSTRÁNIŤ VŽP

Setárie (horný obr.) – prenos krv cicajúcim hmyzom
a úhyn srnca strnútého rysom (spodný obr.).

Pojem "kadáverna" alebo "kadáverová" jama nie je spomenutý v žiadnej legislatíve ani veterinárnych nariadeniach. Tento pojem je zaužívaný a jama ako taká je využívaná v poľných revíroch pre odstránenie VŽP z ulovenej zveri. Zvyčajne ide o jamu, do ktorej sa v určitých časových intervaloch dokladá VŽP z voľne žijúcej zveri. V niektorých prípadoch je táto jama aj oplotená a prikrýta odnímateľnými panelmi.

Čo s vývrom, kožou či raticami?

Plati pravidlo, že zvyšky z ulovenej zveri nie je možné ukladať (sústrediť) dlhodobo) na jednom mieste (kadávernej jame), ktorá je v zmysle smernice Rady 1999/31/ES z 26. apríla 1999 o skládkach odpadov **povazovaná za skládku a musí byť povolená príslušným orgánom**. Samozrejme skládka musí spĺňať predpísané požiadavky, ktoré sa v poľovnom revíri zvyčajne nedajú zabezpečiť.

Ak nie je VŽP sústredená a je ponechaná na mieste, je z prostredia veľmi rýchlo odstránené zdochlinožravými vtákmi a šelmami alebo hmyzom a chrobákmi podľa prírodných procesov s významom pre ekosystém. Je teda úplne v poriadku nechať ho vyhrvovať na mieste ulovenia. **Nie však v blízkosti chodníkov, ciest, intravilánu a miest, kde je častý pohyb osôb, u ktorých zvyčajne evokuje pocit nekalej činnosti poľovníkmi.** Je preto vhodné ho zamaskovať listím, hodiť do jamy, kríkov, čítak, aby bol skrytý pred zrakmi ostatných. Predátori a hmyz si ho vždy nájdu.

Legislatíva však umožňuje aj tzv. **neškodné odstránenie VŽP zakopaním alebo spálením na mieste**. Najmä odstránenie uhynutých zvierat môže byť odôvodnené a nariadené v osobitných situáciách, najmä vo vzdialených oblastiach alebo v prípadoch kontroly chorôb, ktoré si vyžadujú núdzové odstránenie usmrtených zvierat ako opatrenie na tlmenie výskytu závažného prenosného ochorenia. Pri odstránení zakopávaním sa uhynuté zvieratá a VŽP umiestnia do vykopanej, dostatočne hlbkej jamy, ktorá sa následne ihneď zasype. Takéto odstránenie musí povoliť príslušná RVPS.

Jednou z hlavných veterinárnych podmienok je, **aby obsah z kadávernej jamy nenarušil a nekontaminoval životné prostredie**, za čo je zodpovedný vykonávateľ zakopávania. Podrobnosti o zakopávaní sú uvedené vo vyhláske MPRV SR č. 148/2012. **Po uložení zvyškov tiel z poľovnej zveri je ostatky potrebné dezinfikovať alebo zaväpnúť, zahádzať zemínou z vykopanej jamy tak, aby nedošlo k roznašaniu zvyškov predátormi. Avšak VŽP, ktorá bola po prehladnutí vyslovenou osobou zdravotne v poriadku, je možné ponechať v revíri rovnako ako vývrh.** Nesmú sa ale sústrediť na jednom mieste! Tieto prípady platia vtedy, pokiaľ je kus ulovenej zveri bez príznakov prenosného ochorenia a nejde o manipuláciu s diviakou zverou v reštrikčnej zóne pre AMO.

Všetky osoby vyhládávajúce a manipulujúce s ulovenými alebo uhynutými telami diviakov musia dodržiavať zásady biologickej bezpečnosti (napr. vyhnúť sa možnej kontaminácii vozidiel, dvorov a domov) a musia byť v tejto oblasti vysložené. Osoby zúčastňujúce sa manipulácie s uhynutými diviakmi nesmú prísť do kontaktu s ošipánymi v chove minimálne 48 hodín od manipulácie.

Použitý odev musí byť ihneď po skončení manipulácie vypráť, obuv a nástroje vyčistené a vydezinfikované. Osoby vykonávajúce vyhládavanie uhynutých diviakov by mali byť vybavené ochrannými prostriedkami, a to minimálne jednorazovými rukavicami, umývateľnou a dezinfikovateľnou obuvou. Za účelom posilnenia pasívneho dohľadu je potrebné aktívne vyhládavanie kadáverov diviakov vysloveným personálom. Túto činnosť s dosiahnutým výsledkom treba zaznamenávať v knihe návštev poľovného revíru. Aktívne vyhládavanie uhynutých diviakov sa vykonáva opakovane, a to tak, že sa stanoví časový interval, napr. každé dva týždne v toľtožnej lokalite a na celom území poľovného revíru. Postupne sa zaznamenávajú súradnice miesta nálezu. Miesto nálezu je samozrejme potrebné dezinfikovať.

Uhynuté/ulovené diviaky a VŽP nesmú prísť do styku s ošipánymi v chove. Akékoľvek úkony spojené s otváraním telových dutín ulovených/uhynutých diviakov sa vykonávajú na bezpečnom mieste registrovanom RVPS. Pri preprave tela na miesto neškodného odstránenia alebo sústredenia má byť ulovený/uhynutý diviak uložený v plastovom vaku tak, aby sa minimalizovalo riziko šírenia telových tekutín. Pri kontaminácii miesta ulovenia/uhynutia telovými tekutinami je potrebné vykonať jeho dekontamináciu – neškodne odstrániť kontaminovanú pôdu alebo ošetriť dezinfekčnými prostriedkami.

Na zber kadáverov musia byť v každom poľovnom revíri k dispozícii kontajnery zabezpečené proti nepovolným osobám. Na každom takomto mieste musia byť vhodné prostriedky na čistenie a dezinfekciu. Pri preprave tela na miesto neškodného odstránenia alebo sústredenia má byť uhynutý diviak uložený v plastovom vaku tak, aby sa minimalizovalo riziko šírenia telových tekutín. Ak sa odoberajú vzorky na laboratórne vyšetrenie v mieste pôvodu diviaka, robí sa to na bezpečnom mieste registrovanom RVPS. Vyrhovanie sa nesmie vykonávať na mieste nálezu v revíri.

Neškodné odstránenie tiel sa vykoná prednostne v kafilérii. O zakopávaní môže rozhodnúť RVPS. Ak je poveléne zakopávanie uhynutých tiel, pripraví sa jama na zakopanie pred začatím vyhládavania a po uložení kadáveru je jama potrebné ihneď zasypať. Po každej manipulácii s uhynutým diviakom musí byť obuv vydezinfikovaná a odev (ak nebol použitý jednorázový) vypráť. Žiadosť o finančnú úhradu za uhynuté diviaky sa predkladá na príslušnú RVPS podľa jej usmernenia.

Biologické zásady manipulovania s diviakmi

Riziká

Africký mor ošipkových (AMO) je charakteristický výskytom takmer 100 % úmrtnosťou vlninových zvierat. Vlnis AMO je v prostredí veľmi odolný. Šírenie AMO je možné zastaviť likvidáciou všetkých infikovaných materiálov (zdrojov nákazy) z prostredia.

Diviak
Vírus AMO je prenosný aj pri malom kontakte s chorým zvieratkom, a to aj pri ušpinených rukách, ušpinených odevoch, ušpinených náradí, ušpinených výkaloch a sekreciách infikovaných zvierat.

Ušpiný diviak v lese
Telo ušpiného diviaka je zdrojom nákazy pre niekoľko mesiacov.

Ľudia
Pozor na zranenia, odber, odloženie polievkovej lyžičky a výkaly a potreby...

Preprava
Infikovaný materiál kontaminuje prostriedok. Je dôležité dôsledná dezinfekcia!

Zariadenia v lese
Je zakázané skladovať v lese zvyšky potravín, ktoré sa z lesov neria a iné...

Každý diviak je zdrojom nákazy
Príznaky vírusu je možný (diviak, trus, výkal, sekrecia) ochromiť a infikovať materiál.

Príkrmovanie diviakov v lese je zakázané!

Každý ušpiný diviak musí byť zlikvidovaný
zabojovaný a jeho vyšetrenie na AMO.

Čo najpresnejšie identifikujte miesto náhly v lese (GPS).

Vzorku krvi odoberte požitím jednorazových rukavíc.

Od uloveného diviaka odoberte vzorku krvi zo sedla.

Základ rozlišujú nevyužitých diviakov

Vzorku musí byť správne zabalená, musí byť so značkou, musí byť so značkou do laboratória.

Výkaly diviaka musia byť zlikvidované v lesoch, ktoré sú vyšetrené na AMO iným spôsobom.

Prírodné leso sa musia vyšetriť na seba infikovaný materiál.

Výkaly sa likvidujú v lesoch, ktoré sú vyšetrené na AMO iným spôsobom.

Každý diviak je zdrojom nákazy

Výkaly diviaka musia byť zlikvidované v lesoch, ktoré sú vyšetrené na AMO iným spôsobom.

Vzorku musí byť správne zabalená, musí byť so značkou, musí byť so značkou do laboratória.

Od uloveného diviaka odoberte vzorku krvi zo sedla.

Základ rozlišujú nevyužitých diviakov

Pri preprave diviakov z lesov musí byť vyšetrený materiál.

Prepravu jacieho diviaka musí byť vyšetrený materiál.

Skladovanie diviakov musí byť vyšetrený materiál.

Zariadenia v lese

Každý diviak je zdrojom nákazy
Príznaky vírusu je možný (diviak, trus, výkal, sekrecia) ochromiť a infikovať materiál.

Príkrmovanie diviakov v lese je zakázané!

Každý ušpiný diviak musí byť zlikvidovaný

Vzorku krvi odoberte požitím jednorazových rukavíc.

Od uloveného diviaka odoberte vzorku krvi zo sedla.

Základ rozlišujú nevyužitých diviakov

Pri preprave diviakov z lesov musí byť vyšetrený materiál.

Prepravu jacieho diviaka musí byť vyšetrený materiál.

Skladovanie diviakov musí byť vyšetrený materiál.

Zariadenia v lese

Každý diviak je zdrojom nákazy
Príznaky vírusu je možný (diviak, trus, výkal, sekrecia) ochromiť a infikovať materiál.

Príkrmovanie diviakov v lese je zakázané!

Každý ušpiný diviak musí byť zlikvidovaný

Vzorku krvi odoberte požitím jednorazových rukavíc.

Od uloveného diviaka odoberte vzorku krvi zo sedla.

Základ rozlišujú nevyužitých diviakov

Pri preprave diviakov z lesov musí byť vyšetrený materiál.

Prepravu jacieho diviaka musí byť vyšetrený materiál.

Skladovanie diviakov musí byť vyšetrený materiál.

Zariadenia v lese

Pri preprave musí byť vyšetrený materiál.

Príkrmovanie diviakov v lese je zakázané!

Každý ušpiný diviak musí byť zlikvidovaný

Vzorku krvi odoberte požitím jednorazových rukavíc.

Od uloveného diviaka odoberte vzorku krvi zo sedla.

Základ rozlišujú nevyužitých diviakov

Pri preprave diviakov z lesov musí byť vyšetrený materiál.

Prepravu jacieho diviaka musí byť vyšetrený materiál.

Skladovanie diviakov musí byť vyšetrený materiál.

Zariadenia v lese

ČO MÔŽU UROBIŤ POLOVNÍCI PRE ZASTAVENIE AMO

- **Monitorovať** zdravotný stav voľne žijúcej zveri, pretože hrajú kľúčovú úlohu pri ochrane zdravia verejnosti, domácich ošipovaných a národného hospodárstva.
- **Uplatňovať** predpísané opatrenia biologickej bezpečnosti, pričom dodržiavajú pri manipulácii s uhynutými/ulovenými diviakmi opatrenia zabráňujúce šíreniu AMO.
- **Spolupracovať** s kompetentnými orgánmi hlavne poskytovaním hodnotných údajov o stave populácie a podmienkach v poľovnom revíri.
- **Prispievať** k postupnému **zníženiu** hustoty **populácie** diviakov v oblastiach, ktoré ešte nie sú postihnuté ochorením, vrátane intenzívneho lovu dospelých a nedospelých samíc.
- **Nepodporovať** reprodukčnú schopnosť diviakov kŕmením počas celého roka.
- **Vyhľadávať** v poľovnom revíri uhynuté a choré diviaky a predkladať z nich vzorky na laboratórne vyšetrenie.
- **Vyrýňovať** uloveného diviaka v priestore určenom na opracovanie tiel v poľovnom revíri.
- **Neškodne** odstraňovať uhynuté diviaky a vývrhy z poľovného revíru.
- **Vyčistiť a vydezinfikovať** zariadenie, oblečenie, vozidlo po kontakte s uloveným/uhynutým diviakom, vždy pred odchodom z revíru.
- **Dezinfikovať** trofeje pred premiestnením z revíru.
- **Vynýbať** sa návštevám chovov domácich ošipovaných.

PREČO JE POTREBNÉ ZASTAVIŤ AMO?

- Lebo AMO je **vážnou hrozbou pre chovateľov** ošipovaných s obrovskými ekonomickými stratami (priamymi aj nepriamymi).
- Pretože AMO môže **ohroziť životie farmárov a produkciu** bravčového mäsa s následným nedostatkom tohto produktu na trhu.
- Aby sa **zabránilo** obmedzeniam alebo **úplnému zákazu lovu** diviakov v infikovaných oblastiach.
- Lebo vzhľadom k ochoreniu sa môže značne **znižovať populácia diviakov** alebo dokonca môže aj vymiznúť.

- DÔLEŽITÉ:**
1. Uviest' PR (pôvod)
 2. Uviest' číslo značky alebo iného identifikátora (v prípade rozkladu)
 3. Odber vzoriek vykonať na mieste schválenom RVPS
 4. Uviest' AMO

- Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch (ďalej len "zákon o odpadoch") sa nevzťahuje na nakladanie s telami zvierat a ich časťami, ktoré uhynuli iným spôsobom ako zabitím pre ľudskú spotrebu, vrátane zvierat usmrtených na účely eradikácie epizootických chorôb, a ktoré sú zneškodňované podľa osobitného predpisu.
- Ak osobitné predpisy neustanovujú inak, tento zákon o odpadoch sa vzťahuje aj na nakladanie s VZP vrátane odvođených produktov upravených v osobitnom predpise, ktorým je Nariadenie (ES) č. 1069/2009 v platnom znení.
- Ak sa VZP vrátane odvođených produktov podľa § 1 ods. 3 písm. c) zákona o odpadoch spalujú, skládajú alebo používajú v zariadeniach na výrobu bioplynu alebo kompostu, tento zákon sa uplatní vždy.
- Drobný odpad vznikajúci pri kuchynskej úprave mäsa, ktorý je schopný rozložiť sa anaeróbnym alebo aeróbnym spôsobom, ako je najmä odpad z potravín, je v zmysle zákona o odpadoch biologicky rozložiteľný odpad. (Biologický odpad je tiež odpad zo záhrad a parkov, potravinový odpad a kuchynský odpad z domácností, reštaurácií, veľkoobchodu, jedální, stravovacích a maloobchodných zariadení, ktorý je biologicky rozložiteľný a porovnateľný biologický odpad z potravinárskych závodov).
- Biologicky rozložiteľné komunálne odpady sú všetky druhy biologicky rozložiteľných odpadov, ktoré je možné zaradiť do skupiny 20 Komunálne odpady [§ 105 ods. 3 písm. b)] (pozri zoznam odpadov, ako aj zoznam kritérií na posudzovanie nebezpečných vlastností odpadov, ktoré tvoria Katalóg odpadov).
- Potravinový odpad sú všetky potraviny, ktoré sa stali odpadom (pozri Nariadenie č. 178/2002 ES a Rady z 28. januára 2002, ktorým sa ustanovujú všeobecné zásady a požiadavky potravinového práva, zriaďuje Európsky úrad pre bezpečnosť potravín a stanovujú postupy v záležitostiach bezpečnosti potravín).
- Podľa § 81 zákona o odpadoch sa zakazuje ukladať do zberných nádob určených obcou na zber zmesového komunálneho odpadu iný odpad ako zmesový komunálny odpad a do zberných nádob určených na triedený zber komunálneho odpadu zložku komunálneho odpadu, pre ktorú nie je nádoba určená. **Teda VZP ako sú hlavy, kože, ratice, kosti do tohto odpadu nepatria.**

- Odpady z poľnohospodárstva, záhradníctva, lesníctva, poľovníctva a rybárstva, akvakultúry a z výroby a spracovania potravín nie sú komunálnym odpadom v zmysle zákona o odpadoch.

Podľa Katalógu odpadov patrí pod Kapitolu 02 (Odpady z poľnohospodárstva...) Podkapitola 02 02 s názvom "Odpady z prípravy a spracovania mäsa, rýb a ostatných potravín živočíšneho pôvodu".

Ako nakladať s kategóriou odpadov 02 02

- Odpady živočíšneho pôvodu sú považované za biologicky rozložiteľné odpady, ktoré však môžu predstavovať hygienické riziko. Preto sa s nimi zaobchádza oddelene od bežného komunálneho odpadu.
- Odpad 02 02 je zaradený do kategórie "O" (ostatný odpad, ktorý nie je považovaný za nebezpečný).

Ako nakladať s odpadom 02 02 závisí od jeho typu a množstva

- Odpady zo spracovania potravín živočíšneho pôvodu (mäso, ryby...) sa nesmú vyhadzovať do bežného komunálneho odpadu alebo do kanalizácie bez úpravy — často ide o biologický odpad alebo vedľajší živočíšny produkt.
- Spracovanie (zhodnotenie) by malo prebiehať v zariadení s potrebnými povoleniami — napr. kompostovanie alebo spracovanie v bioplynovej stanícii, ak je materiál rozložiteľný.
- Pre prevádzky (bitunky, spracovne mäsa a pod.) platí evidenčná povinnosť — odpad musí byť zaznamenaný podľa kódu, typu odpadu, množstva a spôsobu nakladania.
- Pri preprave a spracovaní je potrebné zabezpečiť vhodné obaly, hygienu a zabrániť úniku zápachu, látok alebo biologického znečistenia, aby sa splnili podmienky ochrany zdravia a životného prostredia.

Triedené kategórie (všeobecne):

- kuchynské odpady (šupky, zvyšky varenej potraviny s obsahom mäsa),
- surové živočíšne zvyšky (surové mäso, ryby, vnútornosti),
- tuky a oleje (kuchynské oleje, masť),
- kosti a šľachy.

Zásady bezpečného nakladania:

- oddelené zberné nádoby,
- uzatvárateľné, nepriepustné,
- jasne označené (napr. „Biologický odpad – živočíšne zvyšky“).

Hygiena a skladovanie:

- skladovať v chlade, ak je to možné (najmä surové mäso/ryby),
- zabráňovať prístupu škodcov,
- nádoby pravidelne umývať a dezinfikovať.

Zákaz miešania s:

- plastmi, kovmi, sklom,
- chemikáliami, olejmi, liečivami.

Odvoz a spracovanie najčastejšie:

- energetické zhodnotenie (bioplynové stanice – ak to legislatíva umožní),
- kompostovanie – len varené kuchynské odpady bez surového mäsa a nie vo všetkých regiónoch,
- špecializované zariadenia pre živočíšne vedľajšie produkty (ide hlavne o priemyselný odpad).

Čo nerobiť:

- nevyhadzovať živočíšne odpady na kompost,
- nezneškodňovať voľne v prírode.

ODPORÚČANIA PRE VŠETKÝCH POĽOVNÍKOV

- NEVYHADZUJTE VŤP V BLÍZKOSTI OBYDLÍ, CIEST, TURISTICKÝCH CHODNÍKOV.
- NESÚSTREĐUJTE VŤP V KADÁVERNEJ JAME, KTORÁ JE ODKRYTÁ. VŤP PO VYHODENÍ VŤDY ZAHRNTE DOSTATOČNÝM MNOŽSTVOM ZEMINY.
- AK CHCETE VNADIŤ ČASŤAMI TIEL UHYNUTÝCH HOSP. ZVIERAT ALEBO CELÝMI UHYNUTÝMI HOSP. ZVIERATAMI, POTREBUJETE NA TO NEVYHNUTNÝ SUHLAS RVPS.
- AK CHCETE PONECHAŤ ZVÝŠKY POĽOVNEJ ZVERI V REVÍRI NA KŮRME ÚČELY PRE KARNIVORNÉ ŽIVOČÍCHY (POŽIERAČI KADÁVEROV), TAK LEN V TOM PRÍPADE, AK STE SI ISTÝ, ŽE ZVER NEUHYNULA NA NAKAZLIVÉ OCHORENIE.
- VŤP - AKO HLAVY, KOŽU, RATICE, TEPELNE NEOPRACOVANÉ KOSTI Z VOĽNE ŽIJÚCEJ ZVERI, NIE JE MOŽNÉ UMIESTNOVAŤ V KOMUNÁLNOM ODPADE, ALE JE MOŽNÉ ICH PONECHAŤ V REVÍRI - NIE VŠAK SÚSTREDIŤ NA JEDNOM MIESTE.
- POKIAĽ IDE O ZVÝŠKY Z DIVIAČEJ ZVERI POCHÁDZAJÚCEJ Z VYSOKORIZIKOVEJ A INFIKOVANEJ ZÓNY, JE VŤP POTREBNÉ SPRACOVAŤ KAFILERICKY ALEBO PODĽA POKYNOV RVPS.

VYMEDZENIE POJMOV

- **"voľne žijúca zver"** znamená: voľne žijúce kopytníky a zajačovité, ako aj iné suchozemské cicavce, ktoré sa lovia na ľudskú spotrebu a považujú sa podľa príslušného práva v príslušnom členskom štáte za voľne žijúcu zver vrátane cicavcov, ktoré žijú na uzavretom území v podmienkach voľnosti podobných podmienkam voľne žijúcej zveri,
- **"voľne žijúce zviera"** je akékoľvek zviera, ktoré nie je držané ľuďmi,
- **"vedľajšie živočíšne produkty"** sú celé telá zvierat alebo ich časti, produkty živočíšneho pôvodu alebo iné produkty získané zo zvierat, ktoré nie sú určené na ľudskú spotrebu, vrátane oocytov, embryí a spermy,
- **"vzdialená oblasť"** je oblasť, v ktorej je živočíšna populácia malá a prevádzkarne alebo závody na odstraňovanie natoľko vzdialené, že opatrenia potrebné na zber a prepravu vedľajších živočíšnych produktov by boli neprimerane nákladné v porovnaní s odstraňovaním na mieste.

SKRATKY A ZNAČKY

- AMO - africký mor ošipaných
- č. - číslo
- čl. - článok
- EP - Európsky parlament
- EHS - Európske hospodárske spoločenstvo (pred vznikom EÚ)
- EŠ - Európske spoločenstvo; historické označenie pre Európsku úniu
- EÚ - Európska únia
- GPS - z angličtiny Globálny lokalizačný systém
- hosp. - hospodárske
- KMO - klasický mor ošipaných
- m - meter
- MPRV SR - Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
- napr. - napríklad
- ods. - odsek
- pism. - pismeno
- RVPS - Regionálna veterinárna a potravinová správa
- ŠVPS SR - Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky
- tzv. - takzvaný
- VŤP - vedľajšie živočíšne produkty
- Z. z. - zberka zákonov

POUŽITÁ LITERATÚRA

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 z 21. októbra 2009, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodených produktov neurčených na ľudskú spotrebu
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 z 29. apríla 2004, ktorým sa ustanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu
- Smernica Rady 96/23/ES z 29. apríla 1996 o opatreniach na monitorovanie určitých látok a ich rezidui v živých zvieratách a živočíšnych produktoch a o zrušení smerníc 85/358/EHS a 86/469/EHS a rozhodnutí 89/187/EHS a 91/664/EHS
- Vyhláška č. 148 Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a o použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné krmné účely
- Vyhláška č. 365/2015 Z. z., ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov
- Zákon č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 342/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

AKO NAKLADAŤ S VEDĽAJŠÍMI ŽIVOČÍŠNYMI PRODUKTMI Z VOĽNE ŽIJÚCEJ ZVERI

Praktický manuál pre užívateľov poľovníčkových revírov a poľovníckych hospodárov

Autori: Mgr. Rudolf Gablík, Ing. Martina Gočárová, MVDr. Rudolf Janto, Ing. Alojz Kaššák, Ing. Tibor Lebocký, PhD.

Grafická úprava: redakcia Halali, Ing. Martina Gočárová

Fotografie: archiv autorov, ŠVPS SR

Vydavateľ: Slovenská poľovnícka komora, Štefánikova 10, 811 05 Bratislava

Rok: 2025

ISBN: 978-80-972345-5-3

Vyhotovenie a tlač tejto príručky bolo podporené z dotácie Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky.

MINISTERSTVO
PÔDOHOSPODÁRSTVA
A ROZVOJA VIDIEKA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

